

**Національний університет «Чернігівський
колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії та
соціогуманітарних дисциплін імені
О.М.Лазаревського**

ПОГОДЖЕНО
Протокол № 1
від 28 серпня 2020 р.
Завідувач кафедри

проф. Чорний О.О.

СИЛАБУС
навчального курсу

ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИКИ

Спеціальність – 033 Філософія
Освітній ступінь – магістр
Форма навчання – денна
Форма підсумкового контролю - екзамен

Викладач – Таран Ярослав Анатолійович, кандидат
політичних наук, доцент кафедри права, філософії та
політології.

Тел.: 096-463-15-45

E-mail: yaant1511@gmail.com

Години консультацій – середа 12.00-13.00 (210 кабінет).

Чернігів 2020-2021

ЗМІСТ

1. Анотація курсу	3
2. Мета і завдання дисципліни	4
3. Навчально-тематичний план	7
4. Навчальна програма дисципліни.....	8
5. Плани семінарських занять.....	14
6. Методичні вказівки і тематика рефератів	18
7. Самостійна робота.....	19
8. Питання до екзамену	22
9. Політика курсу та академічної доброчесності...24	
10. Список літератури.....	25

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Навчальна дисципліна "Філософія політики" є нормативним курсом для підготовки студентів зі спеціальності 033-філософія. Курс присвячено ґрунтовному аналізу сутнісних вимірів політичної сфери соціальної діяльності, що сприятиме поглибленню соціально-філософської підготовки студентів. Вивчення курсу дає змогу слухачам отримати знання про формування та історичний розвиток філософії політики і сформувати уявлення про основні сучасні концепції філософсько-політичного знання.

Філософія політики дає пояснення і обґрунтування системи існуючих загальноприйнятих цінностей, збагачує мотиваційні структури майбутніх випускників розумінням гуманістичного смислу їх діяльності. Філософія політики посідає особливе місце у формуванні світогляду, осмислення загальнолюдського, гуманістичного змісту етичних, естетичних і правових цінностей сучасного світу.

Даний силабус допоможе студентам-магістрантам організувати свою роботу з оволодіння системою знань з філософії політики, які широко використовуються в педагогічній практиці та практичній науковій роботі для вирішення науково-освітніх проблем.

Основна ідея силабусу полягає в системному, послідовному вивченні, розширенні і закріпленні студентами магістратури матеріалу навчальної дисципліни.

Відповідно до цього, у ньому визначена мета і основні завдання, тематичний план дисципліни, програма її викладання, теми лекцій і практичних занять, рекомендована література, питання до екзаменів та заліків.

Силабус включає дванадцять тем і підготовлений відповідно до програми підготовки з напрямку "Філософія політики".

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни "Філософія політики" - сформувати у студентів магістратури систему знань про сутність політики як цілеспрямованої суспільної активної діяльності особи, про трансформацію суті та змісту політики в контексті становлення та розвитку історичних парадигм; вивчення політики як особливого способу розкриття суті світу політики під кутом співвідношення буття та політичного буття, політичного пізнання, політичної реальності, свободи, співвідношення приватного інтересу та загального, моральних норм і культурних цінностей в контексті політичної діяльності, особливостей пізнання політичної реальності, класичні та пост класичні політичні ідеології та моделі знання; вивчення та аналіз принципів політичної діяльності, виявлення їх суті, логіки причинно-наслідкових зв'язків.

Основними **завданнями** курсу "Філософії політики" є: формування у студентів **компетентностей**: критичності і самокритичності, вправності мислення, креативності, інтелектуальної комунікації, мовно-текстологічної здатності. А також світоглядно-філософських основ розуміння політичних процесів як складного суспільного явища, основних категорій та понять політичної філософії, змісту та суті основних філософсько-політичних концепцій та теорій і осмислення їх теоретичного значення в процесі дослідження філософією сучасних політичних подій та процесів.

Зміст дисципліни реалізується у трьох блоках – теоретичному, практичному та блоці самостійної роботи. Теоретичний блок складається з дванадцяти тем. Практичний блок та розділ самостійної роботи включають теми, передбачені для вивчення на семінарських заняттях, підготовку рефератів та їх захист, виконання письмових курсових робіт, індивідуальну роботу студентів над першоджерелами та іншою літературою. Крім того, надається список рекомендованої літератури, вивчення якої допоможе розширити та поглибити знання студентів з курсу "Філософія політики".

Предметом вивчення навчальної дисципліни є політична сфера діяльності людини на різних історичних етапах

становлення суспільства та держави; філософсько-політичні концепції осмислення політичного процесу як предмету філософського пізнання та політичні явища та процеси.

Вимоги до знань та умінь студентів:

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Філософія політики” студент повинен:

Знати:

- понятійно-категоріальний апарат курсу «Філософія політики»,
- визначати предмет навчального курсу,
- методи та методологічні принципи дослідження політичних процесів,
- основні історичні концепти філософії політики,
- еволюцію та трансформацію предмета курсу в контексті історичного буття,
- відмінності політико-філософських засад різних проектів політичної філософії,
- особливості сучасних політико-філософських засад основних найвпливовіших політико-ідеологічних доктрин;
- специфіку політичної діяльності та політичних процесів в суспільствах традиційному, індустріальному, постіндустріальному,
- міру та співвідношення раціонального та ірраціонального в політиці,
- суть політичного простору та часу,
- закономірності політичного процесу та цінність антропологічного фактору в політичному бутті.

Уміти:

- оперувати основними поняттями та категоріями філософії політики,
- аналізувати особливості політичних процесів на різних історичних етапах становлення та розвитку суспільства,
- узагальнювати політичний емпіричний досвід та виділяти загальне в політичному бутті,

- критично оцінювати політичні явища та давати оцінку співвідношенню політичного, соціального, духовного в сучасному суспільстві.

Критерії оцінювання знань студентів:

В основу оцінки знань студента з курсу „Філософія політики” покладені такі якісні характеристики:

- широта й глибина знань в обсязі навчальної програми;
- творче опанування теоретичного змісту курсу;
- обґрунтованість відповідей і точність визначень;
- самостійність і конструктивізм мислення.

Рівень знань студентів під час екзамену оцінюється на:

“Відмінно” 90-100 балів: виставляється за умови, коли студент в змозі по суті і правильно відповісти на три теоретичні запитання. За своєю формою відмінна відповідь повинна бути повною та логічною, матеріал викладатися чітко.

”Добре” 75-89 балів: виставляється за умови, коли студент дає повні правильні відповіді на три питання, при цьому допускає неповне висвітлення одного з питань, або при дачі правильних, але недостатньо повних відповідей на три питання.

„Задовільно” 60-74 бали: виставляється за умови, коли студент дає відповідь на два питання, або недостатньо висвітлює три теоретичні питання та допускає помилки.

„Незадовільно” 1-59 балів: виставляється в тих випадках, коли відповідь не задовольняє оціночних критеріїв або за рівнем повноти виявляється нижче вимог прийнятого мінімуму знань.

Під час заліків «Зараховано»: 60-100 балів, «Не зараховано»: 1-59 балів.

НАВЧАЛЬНО – ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

ТЕМИ	Лекції	Практичні, Семінарські	Самостійн а робота	Всього о годин	Форма контролю
Модуль I					
Тема 1.Філософія політики як галузь гуманітарного знання.	2	2	7	11	перевірка конспекту
Тема 2. Філософія політики та її роль у дослідженні політичних проблем.	2		7	9	перевірка конспекту
Тема 3. Політичні проблеми стародавньої та середньовічної філософії.	2		8	10	перевірка конспекту
Тема 4. Проблема політики у філософії Модерну.	2		8	10	перевірка конспекту
Тема 5. Філософія політики XIX-XX ст..	2		7	9	перевірка конспекту
Тема 6. Філософсько-політ. думка України.	2		8	10	перевірка конспекту
Модуль II					
Тема 7. Політична онтологія.	2	2	7	11	перевірка конспекту
Тема 8. Політична аксіологія.	2		8	10	перевірка конспекту
Тема 9. Політична антропологія.	2		8	10	перевірка конспекту
Тема 10. Політична етика.	2	2	7	11	перевірка конспекту
Тема 11.Політична епістемологія.	2		8	10	перевірка конспекту
Тема 12.Сучасні політичні ідеології	2		7	9	перевірка конспекту
Всього годин	24	6	90	120	

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Філософія політики як галузь гуманітарного знання.

Філософія політики як окрема галузь гуманітарного знання де предмет дослідження є політика та політичний процес. Предмет та об'єкт філософії політики. Функції філософії політики. Місце та роль філософії політики в системі знань про політику. Характерні риси філософії політики як напряму гуманістичного знання. Філософська та політична складова у філософсько-політичному знанні. Основні категорії та поняття філософії політики.

Тема 2. Філософія політики та її роль у дослідженні політичних проблем.

Політика як предмет наукового дослідження: напрямки та галузі пізнання. Основні підходи до визначення ідеї та її джерел в філософії політики. Співвідношення між істинністю, раціональністю та ефективністю. Специфіка та відмінності філософії політики, політичної філософії. Науки про політику та характерні риси. Політичні ідеї, теорії та концепції а контексті філософсько-політичного дискурсу. Метафізичний, психологічний та соціальний або комунікативно-організаційний рівні формування філософсько-політичних ідей. Філософія політики та міждисциплінарні зв'язки: філософія політики та політологія, філософія політики та політична економія, політична соціологія, політична історія. Філософія політики та її роль у формулюванні політичних категорій та понять. Методологічна функція філософії політики.

Тема 3. Політичні проблеми стародавньої та середньовічної філософії.

Етапи розвитку філософсько-політичної думки. Основні тенденції та історичні етапи розвитку філософії політики та спадковий характер історії філософсько-політичної думки. Зв'язок європейської та вітчизняної філософсько-політичної

теорії. Філософсько-політичні ідеї філософії Сходу. Давня китайська філософія та її політичний характер. Теоретичне осмислення китайськими філософськими школами проблем політичної влади та ефективного державного управління. Конфуціанство та його світоглядна роль у процесі формування національної політичної традиції. Даоський принцип політичної бездіяльності. Теорія правового та державного насильства у філософії політики легізму. Моїзм як ідеологія повстанських рухів Китаю. Антична філософія політики. Теорія держави Платона. Політична теорія Аристотеля. Теорія суспільного договору Епікура. Ідея космополітизму стоїків. Середньовічна філософія політики (Августин, Т.Аквінський, Д. Аліг'єрі тощо).

Тема 4. Проблеми політики у філософії Модерну.

Модерн як важливий період становлення філософії політики – самостійної галузі знання. Філософія політики Т.Гоббса та проблеми співвідношення соціуму (держави) та особистості. Держава Гоббса як поза природна сутність. «Левіафан» Т.Гоббса. Філософія політики Н.Макіавеллі, Г.Гроція, Ж.Бодена та дослідження ролі держави у забезпеченні успішної життєдіяльності суспільства, справедливого устрою, забезпечення благ. Теорія суспільного договору та громадянського суспільства Дж. Локка. Критика поділу влади і теорія і теорія суспільного договору Ж.Ж.Руссо. Філософія політики І.Гердера та Г.Брогена. Теорія поділу влади Монтеск'є політичні ідеї французьких просвітників. Ідеї правової держави І.Канта, національної політичної свідомості Й.Фіхте, громадянського суспільства Г.Гегеля в німецькій класичній філософії.

Тема 5. Філософія політики XIX - XX ст..

Філософія політики XIX століття період формування основних політичних ідеологій: лібералізму (І. Бентам, Д.С.Міль, Д.Спенсер та ін.), консерватизму, марксизму та соціалдемократії, радикалізму. Проблема волі та подальший розвиток філософії політики у творчості Ф.Ніцше,

А.Шопенгауера. «Занепад Європи» О.Шпенглера. І.Тойнбі про роль культури у розвитку суспільства. Ідеї М.Вебера про значення соціальних інститутів, теорію політичного раціоналізму і бюрократії. Політичний ірраціоналізм у філософії З.Фрейда, Е.Капетті. Природа політичного у філософії політики К.Шмітта. Війна всіх проти всіх як джерело політичного. Філософія політики ХХ століття як реакція на суспільні зміни, зміни суспільної свідомості, загального цивілізаційного фону, глобалізацію та масову культуру тощо. « Вступ до політичної філософії» Штрауса як підсумок попереднього становлення філософії політики. Політичні проблеми глобального інформаційного суспільства.

Тема 6. Філософсько-політична думка України.

Політичні проблеми в філософській думці Київської Русі. Проблеми становлення національної політичної еліти Київської Русі у «Слові про закон і благодать» Іларіона Київського та «Повчанні дітям» Володимира Мономаха. Осмислення теорії суспільного договору у філософській спадщині С.Оріховського-Роксолана. Проблеми політики та релігії у філософії українських мислителів доби українського Відродження. Проблеми оновлення українського суспільства в українській філософській думці XVII-XVIII ст.. (П.Могила, І.Гізель, Л.Баранович та ін.). Філософсько-політичні ідеї Г.С.Сковороди. Філософсько-політична думка представників Кирило-Мефодієвського товариства. Філософсько-політичні переконання у світогляді Т.Шевченка. Філософсько-політичні підвалини українського народницького руху. Філософсько-політичні погляди М.Драгоманова, І.Франка, В.Винниченка, Л.Українки, М.Грушевського. Філософія політики Д.Донцова, В.Липницького, М.Міхневського.

Тема 7. Політична онтологія.

Поняття політичного буття та його природи. Сутність політики та світу політичного. Основні принципи політичної

онтології. Політичний простір та його структура. Проблема часу та часового простору у суспільних науках. Суспільне буття політики та влади. Онтологія влади. Універсальні характеристики політичної влади. Структура політичної влади. Співвідношення між поняттями «легітимність» і «суверенність», «політична еліта» і «політичний клас». Основні підходи до розуміння поняття політичний авторитет . Типологія влади. Теорії влади. Суб'єкт та об'єкт влади. Історія проблеми та існуючі концепції «громадянського суспільства».

Тема 8. Політична аксіологія.

Політична аксіологія як галузь філософського знання про політичні цінності. Природа політичних цінностей. Цінності та потреби людини: спільні та відмінні риси. Базові політичні цінності: безпека, справедливість, свобода. Безпека як базова політична цінність з якою пов'язаний факт утворення суспільства. Політична безпека як боротьба з внутрішніми та зовнішніми загрозами. Види безпеки. Політика і страх. Глобальні ризики як потужний мобілізуючий фактор. Суспільна справедливість та філософське осмислення її природи. Несправедливе як порушення суспільного балансу. Роль політичної влади у відновленні порушеної справедливості. Свобода та політична свобода як філософські категорії, які є основою сучасних політичних ідеологій. Свобода інституційна та суверенна. Негативна та позитивна свобода. Політична довіра.

Тема 9. Політична антропологія.

Проблема антропогенезу та основні підходи до проблеми. Людина істота політична і як політичний суб'єкт. Фактори становлення особистості. Процес соціалізації особи: механізми та основні проблеми. Формування соціального та політичного досвіду. Свідомість людини. Індивідуальна, колективна, політична свідомість. Основні типи людської активності та її зміст. Політична активність та пасивність. Ідентичність, політична ідентичність і самосвідомість. Вчинок, мотивація та

відповідальність.

Тема 10. Політична етика.

Проблеми моралі в контексті політичного буття суспільства. Зміст та розуміння поняття мораль та моральність. Співвідношення політики, моралі та ефективності. Монопольне право держави на насильство. Право і закон як форма існування моралі. Благо (добро) як вища моральна цінність. Моральний обов'язок та вільний вибір особистості. Зміст та сутність політичної етики. Три підходи у визначенні природи взаємовідношень політики та моралі(моралізаторський, імморальний, компромісний). Терор та моральна пастка тероризму. Насильство та толерантність.

Тема 11. Політична епістемологія.

Зміст поняття наука. Критерії наукового пізнання. Особливості філософського пізнання світу. Методичні та методологічні засоби наукового пізнання. Науковий світогляд. Істина та раціональність наукового знання. Істина та правда в політиці. Критерії істинності. Особливості соціального та гуманітарного знання. Багаторівневість знань про політичну сферу. Проблема науковості в політичних науках. Проблема суб'єктивності знання. Методи наукового пізнання політики та політичних явищ. Політичний когнітивізм та когнітивний поворот в політичних та соціальних науках. Роль понять та категорій у дослідженні політичної сфери.

Тема 12. Сучасні політичні ідеології.

Основні сучасні напрямки філософії політики: історія та основні ідеї. Історія зародження та становлення лібералізму як сучасної поширеної ідеологічної течії. Комунітаризм та його ідеологічна дискусія з лібералізмом та наголос на соціальній солідарності (Д.Кімліка, А.Макінтайр, М.Сандео, Ч.Тейлор та ін). Республіканізм та корпоративізм та історія становлення та стадії розвитку. Фемінізм та історія феміністичного руху. Марксизм та неомарксизм: історія та сучасність. Постмодернізм

та важлива роль інформаційних технологій, інформаційних потоків та процесу ускладнення суспільного буття. Інституціоналізм (Р.Коуз, О.Вільямсон, Д.Уолліс, Б. Вайнгаст.)

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема №1. Філософія політики як галузь гуманітарного знання.

1. Політика як предмет філософського осмислення: історія і сучасність.
2. Предмет, об'єкт, завдання та функції філософії політики.
3. Суспільно-історичні умови виникнення політики як соціокультурного феномену.
4. Співвідношення політики та філософії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева Т. Полезна ли философия политики/ Общественные науки и современность. – 1991. - №2.
2. Байме К. Політична теорія сучасності. – К.: Стилос, 2008. – 396.
3. Берлин И . Существует ли еще политическая теория? // Берлин И. Подлненная цель познания. Изб. Эссе. Перев. с англ.- М.: Канон, 2002. – С. 81-123.
4. Вебер М. Политика как призвание и профессия . // Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – С. 644-705.
5. Гаджиев К. Введение в политическую науку. – М., 1997.
6. Гаджиев К. Политическая философия .- М., 1999.
7. Гаджиев К. Политическая философия: формирование и сущность. // Вопросы философии. – 1995. – № 7.
8. Гаєвський Б.А. Філософія політики. – К.: Вища школа, 2005.- 176 с.
9. Ильин М.В. , Коваль Б.И. Что есть политика и что – наука о политике? (Опыт нетрадиционного обзора.) // Полис. – 1991. - №4.
10. Філософія політики / Авт.- упорядник В.П. Андрущенко – К.: Знання України, 2003, 400с.

11. Шмитт К. Понятие политического. – [электронный ресурс] : / <http://www.Politizdat.ru>.

Тема № 2. Політична онтологія.

1. Політичне буття. Сутність політики та світу політичного.
2. Природа політичної влади: структура та механізми здійснення.
3. Політична дія як предмет філософського осмислення.
4. Політична діяльність та політичний процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева Т. Полезна ли философия политики? *Общественные науки и современность.* – 1991. - №2.
2. Байме К. Політична теорія сучасності. – К.: Стилос, 2008. – 396.
3. Берлин И . Существует ли еще политическая теория? // Берлин И. Подлненная цель познания. Изб. Эссе. Перев. с англ.- М.: Канон, 2002. – С. 81-123.
4. Вебер М. Политика как призвание и профессия . // Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – С. 644-705.
5. Гаджиев К. Введение в политическую науку. – М., 1997.
6. Гаджиев К. Политическая философия .- М., 1999.
7. Гаджиев К. Политическая философия: формирование и сущность. // *Вопросы философии.* – 1995. – № 7.
8. Гаєвський Б.А. Філософія політики. – К.: Вища школа, 2005.- 176 с.
9. Ильин М.В. , Коваль Б.И. Что есть политика и что – наука о политике? (Опыт нетрадиционного обзора.) // *Полис.* – 1991. - №4.
10. Ледяев В.Г. Власть и концептуальный анализ. // *Полис.* – 2006. - №4.
11. Ледяев В.Г. Формы власти: типологический характер.// *Полис.* – 2000. - №2.

12. Макіавеллі Н. Флорентійські хронічки. Державець. – К.: Основи, 1998.
13. Ницше Ф. Воля к власти. Опыт переоценки всех ценностей. – М.: Культурная революция, 2005.
14. Філософія політики / Авт.- упорядник В.П. Андрущенко – К.: Знання України, 2003, 400с.
15. Шмитт К. Понятие политического. – [электронный ресурс] – С: / [http:// www. Politizdat ru.](http://www.Politzdat.ru)

Тема №3 Політика і мораль.

1. Співвідношення політики та моралі: історія проблеми.
2. Діалектична взаємозалежність політики та моралі.
3. Гуманістичний характер політики.
4. Політична етика.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева Т. Полезна ли философия политики? Общественные науки и современность. – 1991. - №2.
2. Байме К. Політична теорія сучасності. – К.: Стилос, 2008. – 396.
3. Берлин И . Существует ли еще политическая теория? // Берлин И. Подлненная цель познания. Изб. Эссе. Перев. с англ.- М.: Канон, 2002. – С. 81-123.
4. Вебер М. Политика как призвание и профессия . // Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – С. 644-705.
5. Гаджиев К. Введение в политическую науку. – М., 1997.
6. Гаджиев К. Политическая философия .- М., 1999.
7. Гаджиев К. Политическая философия: формирование и сущность. // Вопросы философии. – 1995. – № 7.
8. Гаєвський Б.А. Філософія політики. – К.: Вища школа, 2005.- 176 с.
9. Ильин М.В. , Коваль Б.И. Что есть политика и что – наука о политике? (Опыт нетрадиционного обзора.) // Полис. – 1991. - №4.

10. Ледаев В.Г. Власть и концептуальный анализ. // Полис. – 2006. - №4.
11. Ледаев В.Г. Формы власти: типологический характер.// Полис. – 2000. - №2.
12. Макиавеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець. – К.: Основи, 1998.
13. Ницше Ф. Воля к власти. Опыт переоценки всех ценностей. – М.: Культурная революция, 2005.
14. Філософія політики / Авт.- упорядник В.П. Андрущенко – К.: Знання України, 2003, 400с.
15. Шмитт К. Понятие политического. – [электронный ресурс] – С: / [http:// www. Politzdat ru.](http://www.Politzdat.ru)

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ І ТЕМАТИКА РЕФЕРАТИВ

Реферат – самостійно побудований процес вивчення філософсько-політичної проблематики, який включає наступні моменти:

- Вибір теми;
- Ознайомлення з відповідною літературою;
- Ведення конспектів з окремих питань;
- Синтез усіх етапів праці у вигляді завершеного дослідження.

Для цього необхідно скласти план до реферату, який повинен включати в себе:

1. Вступ.
2. Основну частину.
3. Висновок.
4. Список використаної літератури.

Загальний обсяг роботи складає 15-20 сторінок друкованого або написаного від руки тексту.

У **вступі** розкривається задум автора, тобто основна мета роботи та її завдання, актуальність даної проблеми, практична значущість питань, які привернули увагу магістранта.

В **основній частині** розкривається зміст основних форм філософсько-політичного мислення та складність всіх його

форм. Наводяться приклади ідейних систем та творчих поглядів мислителів тощо.

У **висновках** роботи дається узагальнення автора з обраної ним теми. Слід робити посилання на наукові джерела, записуючи назву мовою оригіналу та вказуючи кількість сторінок, а перед тим – назву видавництва, місто та рік видання.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Філософія політики: зміст, сутність, соціально-практичне значення.
2. Філософія політики і політична філософія: методологічні особливості.
3. Розвиток і становлення філософії політики: основні етапи.
4. Філософсько-політичні концепції античності: порівняльний аналіз.
5. “Держава” Платона: реалізм чи утопія?
6. Історичне значення “Політики Арістотеля”.
7. Теорія суспільного договору Дж. Локка і Ж.-Ж. Руссо: спільне і особливе.
8. Філософсько-політичні концепції Т. Гоббса та Дж. Локка: порівняльний аналіз.
9. Історичне значення філософсько-політичних ідей Н. Макіавеллі.
10. Т. Мор і Т. Кампанелла як творці соціальної утопії.
11. Теорія вічного миру І. Канта: актуальність чи утопічність?
12. Політика: покликання та професія (за М. Вебером).
13. Соціально-політична концепція марксизму: адекватність радянської інтерпретації.
14. Обґрунтування К. Поппером теорії “відкритого суспільства”.
15. Е. Канетті про владу як феномен масового суспільства.
16. Х. Арндт про витоки тоталітаризму.
17. Філософія влади у М. Фуко.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота студента є важливою формою роботи студента в системі сучасної вищої освіти серед усіх видів навчальної діяльності. Самостійна робота здійснюється з метою поглибленого засвоєння навчального матеріалу, визначеного для самостійних занять: підготовка до наступних занять та контрольних заходів; формування у студентів навичок та вмінь самостійної пізнавальної діяльності та здатностей до критичного мислення. Даний вид роботи студента забезпечує формування самостійності як важливої риси особистості студента. Зміст самостійної роботи студента визначається робочою програмою навчальної дисципліни, відповідними методичними матеріалами, завданнями, рекомендаціями викладача. Самостійна робота студента є одним із завершальних видів навчальної діяльності студента та має дві цілі: формування самостійності студента і розвиток здібностей, знань, вмінь здобувача освітніх послуг.

Мета цих методичних матеріалів і полягає в тому, аби спрямувати працю студентів, пробудити у них бажання самостійного осмислення найважливіших теоретико-методологічних питань. Самостійна робота студента забезпечується відповідними інформаційно-методичними засобами: підручниками, навчально-методичними посібниками, хрестоматіями, методичними вказівками з організації самостійної роботи. СРС складається з питань, проблемно-пошукових ситуацій, які й покликані активізувати розумову діяльність. Відповідь на кожні вправу, тест чи запитання формується на основі вивчення відповідних розділів підручника чи посібника, першоджерел.

Формою контролю за якістю самостійного накопичення знань з курсу «Філософія політики» можуть бути реферативні праці, контрольні роботи, участь студентів у роботі на семінарських заняттях, наукових конференціях. Перелічені форми вияву ефективності самостійної роботи студентів не лише поглиблюють знання з філософсько-політичної тематики та стимулюють їх інтерес до подібних знань, виробляючи

навички наукового пошуку, а й в цілому сприяють підвищенню загального рівня інтелектуальної, а отже й професійної підготовки студентів.

Теми самостійної роботи

Тема 1 .

Політична та філософська система знань: їх межі та сфери дослідження

Критії науковості теоретичної системи знань.

Предм, об'єкт та принципи філософії політики.

Тема 2.

Суспільне виробництво і виробництво свідомості в політиці.

Раціоналізм та ірраціоналізм в політичній теорії особливості історичного вияву.

Суспільне життя як знакова система, символізм її змісту.

Тема 3

Відмінні та спільні риси філософії політики стародавньої філософії Сходу та філософії політики античності.

Філософсько-політичні погляди китайського філософа Хань Фея.

Філософсько-політичні ідеї епохи Відродження.

Тема 4.

Проблеми політичної антропології у мислителів Нового часу.

Індивід та почуття справедливості у філософії політики Модерну.

Проблема політичної свободи у філософії французьких просвітників.

Тема 5.

Проблеми політики та існування людини у екзистенціальній філософії.

Соціал-демократія та марксистська теорія.

Утопічний соціалізм і сучасна політика.

Тема 6.

Проблема подолання світоглядно-політичних

суперечностей у філософії мислителів Київської русі.

Утопічні ідеї в українській філософії.

Ідеологічні особливості розвитку політичного дискурсу в Україні.

Тема 7.

Принципи політичної онтології.

Співвідношення онтології політики та онтології влади.

Самовідтворення влади через ідеологію модернізації.

Тема 8.

Політика: національні та загальнолюдські цінності.

Зв'язок моральних норм з цінностями.

Юридична відповідальність як суть утвердження свобод як політичної цінності.

Тема 9.

Суть системи зв'язків та взаємодії сфер людського буття.

Місце "людини політичної" в здійсненні історичних процесів.

Політика як спосіб життєдіяльності людини.

Тема 10.

Моральне спрямування як людино мірний зміст політики.

Моральні норми та закони та їх діалектична взаємодія.

Моральні принципи та політична діяльність.

Тема 11.

Принцип людського пізнання та політичної практики.

Мета та результат у політичному пізнанні та політичній практиці.

Співвідношення (неспівпадання) логіки політичного пізнання та політичної практики.

Тема 12.

Лібертаріанство.

Неомарксизм.

Неоінституціоналізм.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Політика як компонент суспільної свідомості.
2. Теоретична та практична сфера політики..
3. Ціннісні визначення політики.
4. Детермінанти політичних процесів.
5. Раціональність та ірраціональність в політиці.
6. Співвідношення політики та філософії.
7. Предмет та об'єкт філософії політики, її категорії та принципи пізнання політичної дійсності.
8. Проблеми політики та державної влади у філософії давнього Китаю.
9. Політична теорія Платона.
10. Філософія політики Аристотеля.
11. Теорія суспільного договору та політичного нейтралітету особи Епікура.
12. Стоїчна політична теорія космополітизму.
13. Середньовічні філософсько-політичні ідеї.
14. Філософія політики Н.Макіавеллі.
15. Переосмислення теорії суспільного договору мислителями епохи Модерну (Гобс, Локк, Руссо).
16. Проблеми співвідношення особистого та суспільного у "Левіафані" Т.Гоббса.
17. Філософія політики І.Гердера та Г.Брогена.
18. Філософсько-політична думка французького Просвітництва.
19. Іде правової держави у філософії І.Канта.
20. Філософсько-політичні ідеї Г.Гегеля.
21. Сутність та зміст лібералізму.
22. Марксистська ідеологія: історія та сучасність.
23. Постмодернізм та важлива роль інформаційних технологій у сучасній політиці.
24. Філософсько-політичні ідеї представників "Філософії життя"(Ф.Ніцше, О.Шпенглер, Дільтей).
25. Ідеї політичного ірраціоналізму у філософії З.Фрейда, Е.Капелі.
26. Проблеми політики у філософії Київської Русі.

27. Українське Відродження про політику і владу (С. Оріховський-Роксолан, І.Вишенський та ін.).
28. Філософсько-політична думка України XVII-XIX ст.
29. Філософія політики України XX сторіччя.
30. Проблема цінностей та потреб у політичній аксіології.
31. Місце та роль особи в політичних процесах.
32. Принципи політичної антропології.
33. Проблеми політичної антропології в історії становлення політичної науки.
34. Індивід та почуття справедливості в політиці.
35. Індивід та почуття політичної солідарності.
36. Проблема справедливості у політичній філософії.
37. Суспільно політичний ідеал.
38. Соціальні функції політики як різновиду духовного виробництва.
39. Суб'єкти та об'єкти в політиці.
40. Місце гносеології в системі політичного знання.
41. Принципи співвідношення суб'єкта та об'єкта у пізнавальному процесі
42. Істинність та хибність у пізнанні політичних процесів.
43. Прогресування суспільно-політичних відносин як взаємодія інтересів влади та власності.
44. Суть політичного розвитку, його історичні форми та детермінанти.
45. Поступальність розвитку політичних процесів.
46. Ідея політичного розвитку в провіденціалістській світській філософії Ж.Бодена та Ф.Бекона.
47. Ідея циклів та ритмів в історичному розвитку у політико-правових поглядах Д.Віко та О.Шпенглера.
48. Політична діяльність як фактор спричиненості.
49. Системність політичних відносин та політичної діяльності.
50. Політичні відносини як система, їх функції.
51. Політична діяльність як система, її функції.
52. Буття політичної влади.
53. Принцип універсальності влади.

54. Суспільне буття політики та влади.
55. Принцип політичної онтології.
56. Проблема часового простору в суспільних науках.
57. Політичний простір, його структури.
58. Політика та економіка.
59. Політика та ідеологія.
60. Політика та релігія.
61. Політика та право.
62. Політика як мораль. Суть відносин “влада – закон – мораль”.
63. Політика та свобода. Відповідальність в політиці.
64. Проблема легітимації влади як теорія політичної науки.
65. Способи легітимації політичної влади.
66. Перехідний період в суспільстві: умови, шляхи суперечності в легітимації та легітимації влади.
67. Суб’єкти та об’єкти легітимації політичної влади.
68. Суть політичної дії, історичні способи її вияву.
69. Соціокультурні суперечності сучасного суспільства.

ПОЛІТИКА КУРСУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика курсу.

Студент зобов'язаний відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, не запізнюватися, мати відповідний зовнішній вигляд. У разі відсутності через хворобу надати відповідну довідку. Пропущені заняття відпрацьовувати у визначений викладачем час. Студент повинен старанно виконувати завдання, брати активну участь в навчальному процесі.

Політика академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності студентами передбачає:

- ✓ Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- ✓ Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- ✓ Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- ✓ Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Августин А. Исповедь Блаженного Августина, епископа Гиппонского. – М., 1991
2. Аверинцев С.С. Византия и Русь: два типа духовности // Новый мир, 1988. №.(
3. Агеев В.С. межгрупповое взаимодействие: Социально-психологические проблемы. – М., 1990
4. Адлер А. Понять природу человека. – СПб, 1997.
5. Алексеева Т. Полезна ли философия политики? // Общественные науки и современность. – 1991. - №2.
6. Аристотель. Большая этика. Соч. в 4-х т. – Т.4. –М., 1984
7. Байме К. Політична теорія сучасності. – К.: Стилос, 2008. – 396.
8. Бекон Ф. Новый органон // Сочинения в 2-х т. Т.1. – М., 1973
9. Бердяев Н.А. Смысл истории. – М., 1990
10. Бердяев Н.А. Философия неравенства. – Париж., 1970
11. Берлин И . Существует ли еще политическая теория? // Берлин И. Подленная цель познания. Изб. Эссе. Перев. с англ.- М.: Канон, 2002. – С. 81-123.
12. Борг А.М. Эпохи и идеи: становление историзма. – М., 1987
13. Бродель Р. Время мира. Материальные цивилизация, экономика, капитализм. В 3-х т. – М., 1986. – 1992.

14. Вебер М. Политика как призвание и профессия . // Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – С. 644-705.
15. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Избранные произведения. – М., 1990
16. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє. – К., 1990
17. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. – М., 1988
18. Гаджиев К. Введение в политическую науку. – М., 1997.
19. Гаджиев К. Политическая философия .- М., 1999.
20. Гаджиев К. Политическая философия: формирование и сущность. // Вопросы философии. – 1995. – № 7.
21. Гаевский Б.А. Философия политики. – К., 1993
22. Гаевський Б.А. Філософія політики. – К.: Вища школа, 2005.- 176 с.
23. Гайденок П.П. Давидов Ю.Н. История и рациональность. – М., 1991
24. Гегель Г.В.Ф. Лекции по философии истории. – СПб., 1993
25. Гегель Г.В.Ф. Наука логики. Соч. Т.У. – М., 1937
26. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество. – М., 1969
27. Геополитика: теория и практика. - М., 1993
28. Гоббс Т. О гражданине. Соч. в 2-х т. Т.1. – М. 1964
29. Гобзов И.А. Философия политики. – М., 1998
30. Гобзов Н.А. Философия права. – М., 1998
31. Головкин Б. А.Філософська антропологія. – К., 1997.
32. Гумплович Л. Общее учение о государстве. – С-Пб, 1910
33. Гюффен О. Індивід та почуття солідарності. – К., 1998
34. Гюффен О. Політична антропологія в особливому полі уваги права // Вибрані статті. – К., 1998
35. Гюффен О. Субсидіарність як принцип філософії урядування // Вибрані статті. – К., 1998
36. Гюффен О. Теорії справедливості // Вибрані статті. – К., 1998
37. Декарт Р. Размышления о методе //Сочинения в 2-х т. – Т.1., - М., 1989

38. Денисенко В.М. Проблеми раціоналізму та ірраціоналізму в політичних теоріях Нового часу європейської історії. – Л. 1997
39. Джордж Г., Себайн, Томас Л.Торсон. Історія політичної думки. – К., 1997
40. Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1991
41. Дюркгейм Е. Самоубийство: социологический етюд – М., 1994
42. Емляде М. Космос и история. – М., 1987
43. Ерасов Б.С. Социальная культурология. – М., 1997
44. Єременко О.М. Багатомірність історії і соціологічних досліджень // Філософія і соціологічна думка. № 12.1991.
45. Жильсон Ф. Философ и теология. – М., 1995
46. Забужко О. Філософія національної ідеї: Україна- Європа //Зустрічі. – 1991, № 2
47. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. – К., 1993
48. Захарченко М.В. Погорілий О.І. Історія соціології. – К., 1993
49. Ильин М.В. , Коваль Б.И. Что есть политика и что – наука о политике? (Опыт нетрадиционного обзора.) // Полис. – 1991. - №4.
50. Камю А. бунтующий человек. – М., 1990
51. Кант И. Критика чистого разума. – М., 1994
52. Кант И. Метафизики нравов. Соч. в 6-и т. – Т. 4, 4.2 – М., 1965
53. КантИ. Религия в пределах только разума // Кант И. Тракаты і письма. – М., 1980
54. Капустин Б.Г. О “методе” политической философии. Проблема артикуляции. //Полис, 1996, № 7
55. Капустин Б.Г. Что такое “политическая философия” ? // Полис, 1996, № 6
56. Кассирер Е. Опыт о человеке: введение в философию человеческой культуры // Проблема человека в современной западной философии. –М., 1988

57. Керимов Т.В. Социальный прогресс и управление. – М., 1980
58. Колодій А.Ф. Політичний спектр: про деякі критерії “лівих” і “правих” політичних рухів у посттоталітарних суспільствах // Філософська і соціологічна думка, - 1995, № 9-10
59. Корпус В. Нігілізм сьогодні або терплячість світової історії. – К., 1994
60. Костицький М.В. Філософія права. – К., 1997
61. Кравченко И.И. Введение в исследование политики. – М., 1998
62. Крисаченко В.С. Моделі пояснення еволюції: уніформізм чи катастрофізм // Філософська і соціологічна думка. – 1989, № 6
63. Кун Т. Структура научной революции. – М., 1975
64. Ледяев В.Г. Власть и концептуальный анализ. // Полис. – 2006. - №4.
65. Ледяев В.Г. Формы власти: типологический характер.// Полис. – 2000. - №2.
66. лементы теории политики. – Ростов-на-Дону., 1991
67. Лисенко О.Я. Історичне мислення і перспективи перебудови // Філософська і соціологічна думка. – 1989, № 6
68. Ліотар Ж.Ф. Ситуація постмодернізму. // Філософська і соціологічна думка. – 1995, № 5-6
69. Лютер М. О рабстве воли // Роттердамский Е. Филос. Произведения. – М., 1987
70. Макиавеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець. – К.: Основи, 1998.
71. Манхейм К. Ideology and Utopia N.Y. Harvest Book, n.d. 1994
72. Манхейм К. Диагноз нашего времени. – М., 1994
73. Манхейм К. Идеология и утопия. // Манхейм К. Диагноз нашего времени – М., 1994
74. Маркузе Г. Одномерный человек. – М., 1987.
75. Моска Г. Правящий класс // Социологические исследования. – 1994, № 10,12
76. Ницше Ф. Веселая наука. Соч. в 2-х т. – Т.1. – М., 1990

77. Ницше Ф. Воля к власти. Избр. произведения в 3-х т. – Т.1. – М., 1994
78. Ницше Ф. Воля к власти. Опыт переоценки всех ценностей. – М.: Культурная революция, 2005.
79. Новиков Н.В. Мираж “организованого общества”. – М., 1974
80. Панарин А.С. В.В.Ильин Философия политики. –М., 1994
81. Панарин А.С. Революционнные кочевника и цивилизованные предприниматели.- М.Вестник РАН, 1991 № 10-11
82. Панарин А.С. Философия политики. – М., 1996
83. Печчеи А. Человеческие качества. Пер. с англ. О.В. Захаровой. - М.,1980
84. Пияшева Л.И., Пинскер Б.С. Экономический консерватизм: теория и международная практика. – М., 1988
85. Політична система сучасної України: особливості становлення. – К., 1998
86. Політичний процес в Україні: стан і перспективи розвитку. – Л., 1998
87. Політологія / За ред. О.І.Семківа,- Л. 1994
88. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. В 2-х т. – К., 1994
89. Разуваев В.В. Геополитика постсоветского пространства. – М., 1993
90. Рассел Б. Человечество в опасности //Вопросы философии. – 1988, № 5.Сумерки богов /Сост. И общ. Ред. А.А.Яковлева. – М., 1990
91. Рікер П. Навколо політики. – К., 1995
92. Ролз Дж. Теория справедливости. – Новосибирск., 1995
93. Рябов С.Г. Державна влада: проблеми авторитету і легітимності. – К., 1996
94. Рябов С.Г. Політична теорія держави. – К., 1996
95. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М., 1990
96. Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К.,1996

97. Сміт Е. Національна ідентичність. –К., 1994
98. Соловьев Е.Ю. Личность и право //Вопр. Философии, 1989, № 8
99. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992
100. Стефанов Н. Общественные науки и социальная технология. – М., 1976
101. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1987.
102. Тойнби А. Дж. Постигание истории. – М., 1991.
103. Томенко М. реальні та удавані конфлікти в державній владі // Демони миру та боги війни. Соціальні конфлікти посткомуністичної доби. – К., 1997
104. Унамуно Мигель де. О трагическом чувстве жизни у людей и народов. Агония христианства. – К., 1997
105. Февр Л. Бои за историю. – М., 1991.
106. Філософія політики / Авт.- упорядник В.П. Андрущенко – К.: Знання України, 2003, 400с.
107. Франк С.П. Философские предпосылки деспотизма // Вопросы философии. – 1992, № 3
108. Франкл В. ЧСеловек в поисках смысла. – М., 1991.
109. Франко І. Що таке поступ? // Зібрання творів у 50-ти Т. Т.45. – К., 1986
110. Фромм Е. Бегство от свободы. – М., 1990
111. Фукуяма С. Конец истории? //Вопросы философии. – 1990, №3
112. Хайдеггер М. Время и бытие. – М., 1993
113. Хайдеггер М. Европейский нигилизм // Хайдеггер М. Время и бытие. – М., 1993
114. Цивилизация. Вип.1., - М., 1992
115. Цимбурский В.Л. Идея суверенитета в посттоталитарном контексте // Полис, 1993, № 2
116. Чавчавадзе Н.З. Культура и ценности. – Тбилиси, 1984
117. Чудинова И.М. Политическая жизнь //Социально-политический журнал. – 1994 - № 11,12
118. Шацкий Е. Утопия и традиция. – М., 1990

119.Шмитт К. Понятие политического. – [электронный ресурс] – С: / [http:// www. Politizdat ru.](http://www.Polizdat.ru)

120.Шнейдер Б. Глобальная революция //Свободная мысль.- 1993, № 9.

121.Шпенглер О. Закат Европы: Очерк морфологии мировой истории. – М., 1993

122.Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991

123.Ясперс К., Духовная ситуация времени // Человек и его ценности. – Ч.1. – М., 1988